

REACTIVIDADE DE COMPOSTOS ORGÁNICOS

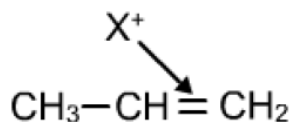
REACTIVIDADE ORGÁNICA

O feito de que o carbono posúa unha electronegatividade intermedia entre el valor máximo para o flúor e mínimo do cesio, indica que os enlaces cos demais elementos van a ter carácter eminentemente covalente, o que implica que os compostos orgánicos serán, en xeral, pouco reactivos (reaccións lentas que é necesario acelerar mediante o uso de catalizadores ou elevando a temperatura).

Aspectos fundamentais a ter en conta para estudar unha reacción orgánica:

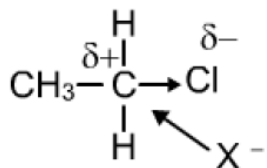
☯ Tipo de reactivos

Reactivos electrófilos. Especies con deficiencia de electróns, por ter **carga positiva ou orbitais externos baleiros** que atacan, zonas da molécula nas que exista **alta densidade negativa**. Exemplos: H^+ , NO_2^+ , RX , BF_3 ...

Ataque electrófilo a existencia dun dobre enlace significa a acumulación de electróns nesa zona o que provoca a orientación do ataque electrófilo.

Reactivos nucleófilos. Especies con **carga negativa ou pares electrónicos non enlazantes** que atacan, zonas da molécula nas que exista **carga positiva**. Exemplos: NH_3 , H_2O , OH^- , ROH , X^- ...

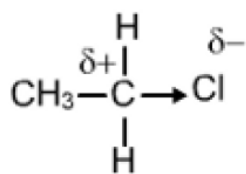

Ataque nucleófilo a presenza do cloro polariza o enlace C-Cl orixinando a aparición de carga positiva sobre o átomo de carbono, o que orienta o ataque do reactivo nucleófilo.

Efectos que provocan a aparición de centros reactivos nas moléculas

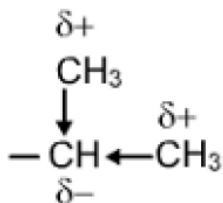
Efecto inductivo. Debido á diferencia de electronegatividade dos heteroátomos (osíxeno, halóxenos...) presentes na molécula o enlace polarízase **quedando o carbono cunha carga parcial positiva, o que favorece ataques nucleófilos.**

Os átomos ou grupos de átomos que son máis electronegativos que o carbono inducen os dipolos nos que eles teñen carga negativa, teñen efecto inductivo (-I). $C_6H_5 < OCH_3 < OH < I < Cl < F < NO_2$

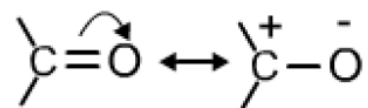
Efecto inductivo (- I). O cloro, debido a súa maior electronegatividade, atrae aos electróns cara sí, deixando o carbono con certa carga parcial positiva.

Os átomos ou grupos de átomos que unidos ao carbono fan que o par de enlace se sitúe preto do átomo de carbono inducen dipolos nos que eles teñen carga positiva teñen efecto inductivo positivo (+I) Con menos frecuente que os anteriores. $CH_3 < CH_2R < CHR_2 < CR_3$

Efecto inductivo (+ I). O metilo despraza electróns cara o carbono que queda con certa carga parcial negativa.

Efecto mesómero ou resonante as moléculas que teñen osíxenos enlazados mediante dobre enlace pode considerarse que son **híbridos de resonancia** (mestura de estruturas) entre a estrutura con dobre enlace e outra na que existen cargas netas sobre o C e o O. O resultado é a presenza dunha carga parcial positiva sobre o átomo de C e unha negativa sobre o osíxeno.

TIPOS DE REACCIÓNS ORGÁNICAS

A) REACCIÓNS DE SUBSTITUCIÓN OU DESPRAZAMENTO

Son aquelas nas que un átomo ou grupo atómico se substitúe por outro átomo ou grupo diferente.

A.1) Substitución radicalaria

Transcorre a través de radicais libres, debidos á ruptura homolítica dos enlaces. Normalmente precisa de enerxía luminosa para comezar.

Haloxenación de alcanos $\text{RH} + \text{Cl}_2 \rightarrow \text{R-Cl} + \text{HCl} + \text{R-R}$ Prodúcese unha mestura de produtos.

Nitración de alcanos $\text{RH} + \text{HNO}_3 \text{ (vapor)} \rightarrow \text{RNO}_2 + \text{H}_2\text{O}$

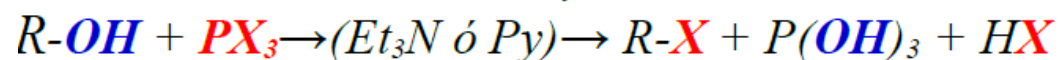
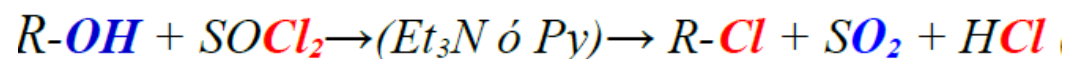
A.2) Substitución nucleófila

Cando un reactivo nucleófilo substitúe un grupo electronegativo unido a un carbono saturado.

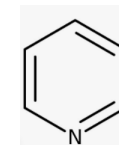

A.2) Sustitución nucleófila (SN)

- Obtención de haloxenuros de alquilo a partir de alcohois en medio ácido

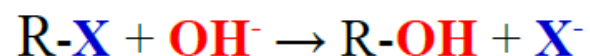

Py: Piridina

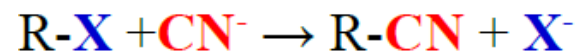
Grupos atacantes PBr_3 , $SOCl_2$,
 PCl_5 , HCl , HBr ...

- Obtención de alcohois a partir de haloxenuros de alquilo en medio básico

OH^- pode ser $NaOH$, KOH ...

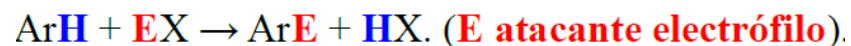
- Obtención de nitrilos a partir de haloxenuros de alquilo

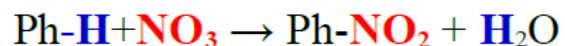
A.3) Substitución electrófila (SE)

Cando o reactivo atacante é un electrófilo que ataca en zonas de alta densidade electrónica.

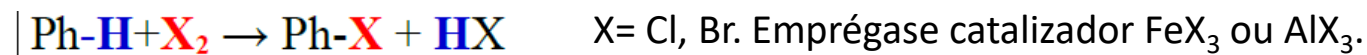
Substitución electrófila aromática

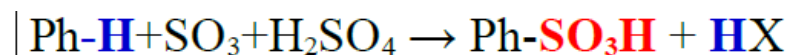
- **Nitración aromática:** substitución dun hidróxeno do anel polo grupo $-\text{NO}_2$

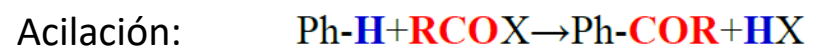
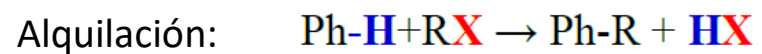
- **Haloxenación aromática:** substitución dun hidróxeno do anel polo grupo $-\text{X}$

- **Sulfonación aromática:** substitución dun hidróxeno do anel polo grupo $-\text{SO}_3\text{H}$

- **Reacción de Friedel-Crafts:** substitución dun hidróxeno do anel por un radical alquilo (-R) ou acilo (R-CO-)

En ambos casos emprégase o AlCl_3

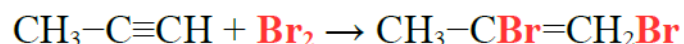
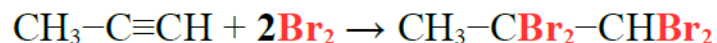
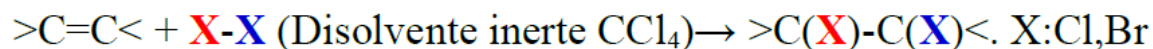
B) REACCIÓN DE ADICIÓN

Teñen lugar en compostos insaturados, nestes rómpense algún enlace múltiple para formar enlaces sinxelos con átomos ou grupos de átomos que se engaden á molécula.

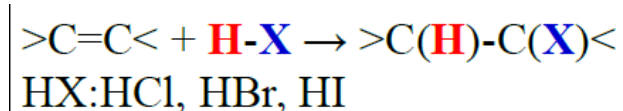

B.1) Adición electrófila: cando o substrato ten enlaces múltiples pouco polares.

• Adición de halóxenos (haloxenación)

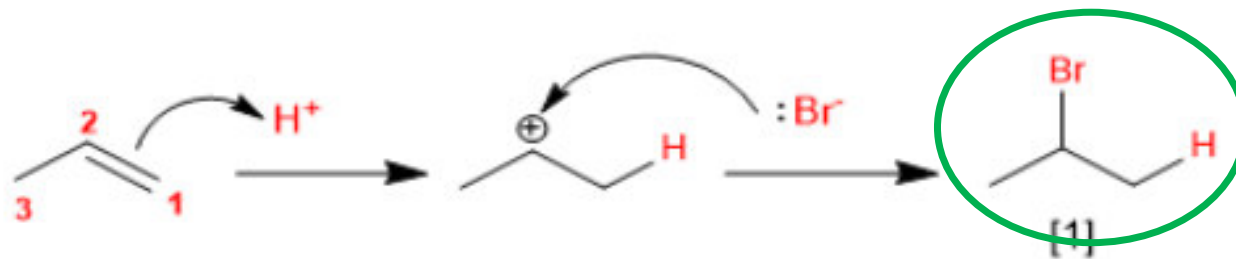
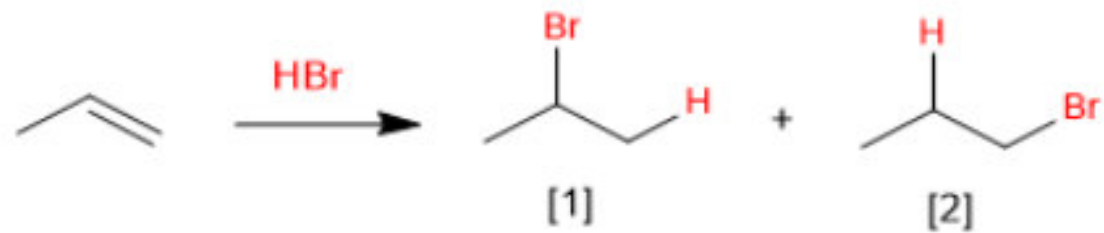

• Adición de halóxenuros de hidróxeno

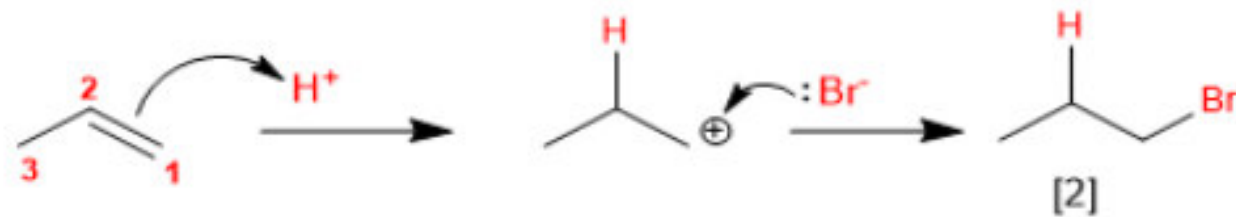

Regra de Markownikoff: cando se adiciona un reactivo asimétrico sobre un enlace dobre carbono-carbono, realízase de forma que a parte positiva do reactivo adiciónase ao carbono máis hidroxenado. Ou o que é o mesmo, a parte máis electronegativa (nucleófila) da molécula adiciónase ao carbono con menor número de hidróxenos.

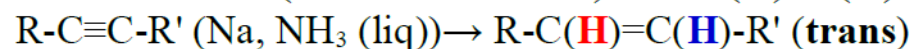
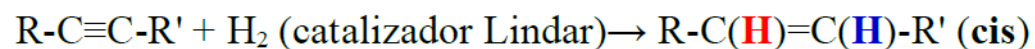
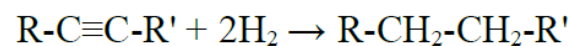
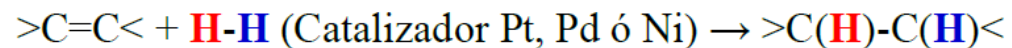
Regra de Markownikoff

Composto maioritario

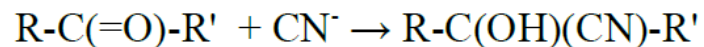

- **Hidroxenación catalítica**

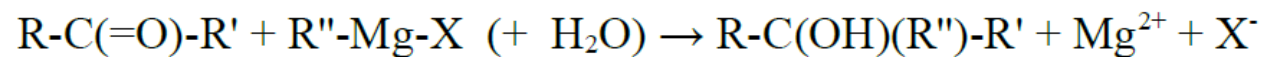

B.2) Adición nucleófila: cuando el substrato tiene enlaces múltiples polarizados (CO, CN ...)

- **Formación de cianhidrinas**

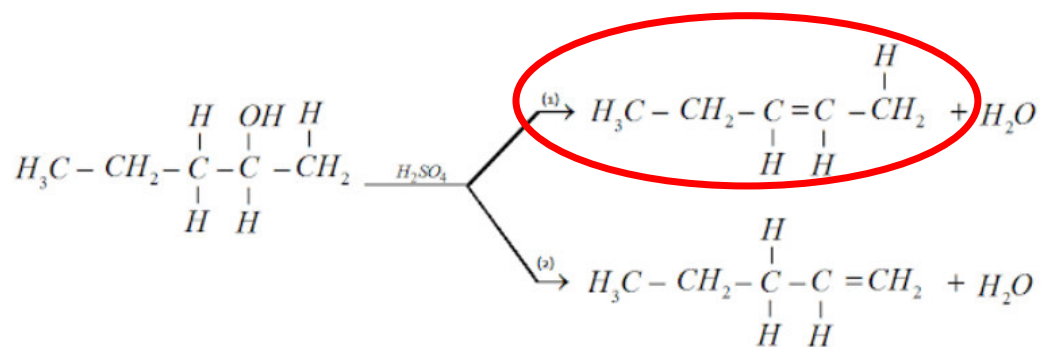
- **Formación de alcoholes**

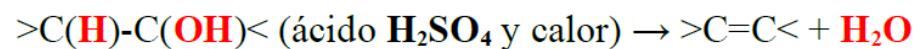
C) REACCIONES DE ELIMINACIÓN

Átomos ou grupos de átomos unidos a carbonos veciños que se eliminan do substrato obténdose dobres enlaces.

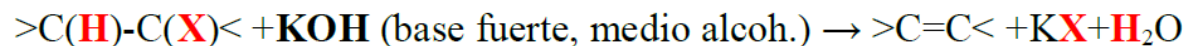
Este tipo de reaccións segue a regra de Saytzev cando se poden formar dúas ou máis olefinas nunha reacción de eliminación, fórmase preferentemente, a olefina máis substituída.

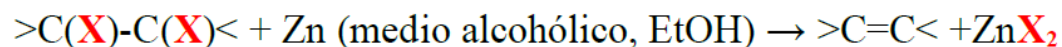
• Síntese de alquenos por deshidratación de alcohois

- Síntese de alquenos por deshidrohaloxenación de haloxenuros de alquilo

- Eliminación de haloxenuros veciñais

C) OUTROS TIPOS DE REACCIÓNS

C.1) Reaccións redox: dentro deste grupo están as oxidacións e as reducións.

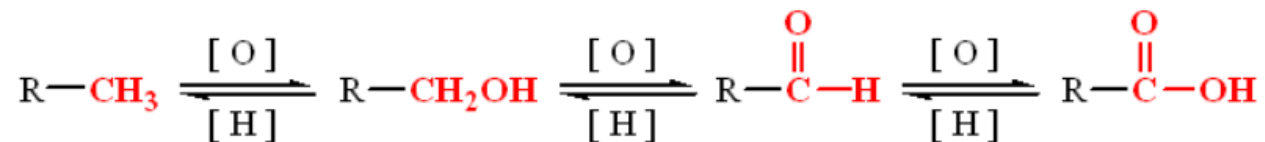
- Oxidación de alcohois primarios a aldehidos e de alcohois secundarios a cetonas.
- Oxidación de aldehidos a ácidos carboxílicos.
- Oxidación controlada de alcanos a alcohois e ácidos carboxílicos.
- Oxidación de alquenos e alquinos a ácidos (e cetonas no caso de que houbera ramificacións), rompéndose a cadea pola insaturación.

Oxidantes máis comúns:

Tamén pode ocorrer o caso inverso, redución, onde diminúe o estado de oxidación.

- **Redución de ácidos carboxílicos, ésteres, cetonas e aldehidos a alcohois.**

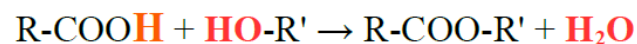

Redutores máis comúns:
(Hidruro de boro e sodio)
 NaBH_4
(Hidruro de litio e sodio)
 LiAlH_4
 H_2 + catalizador (Ni, Pd, Pt)

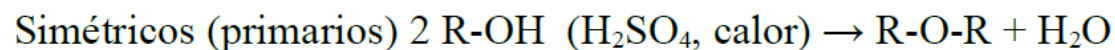
C.2) Reaccións de combustión: reaccións dos compostos orgánicos con osíxeno para producir dióxido de carbono e auga e outros produtos que dependerán da composición química de cada composto.

C.3) Reaccións de condensación: poden considerarse unha reacción de adición seguida dunha eliminación, supón a unión de dúas moléculas complexas acompañadas da perda dalgúha molécula sinxela.

- **Reaccións de esterificación:** ácido máis alcohol en medio ácido para formar un éster.

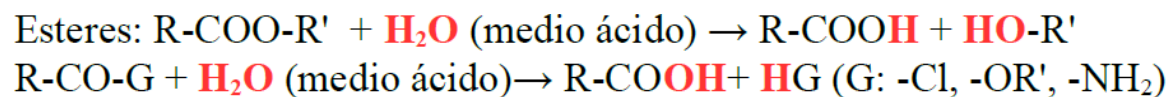

- **Formación de éteres con alcohois**

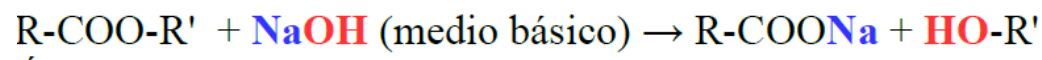

C.3) Hidrólise: é a reacción oposta da condensación.

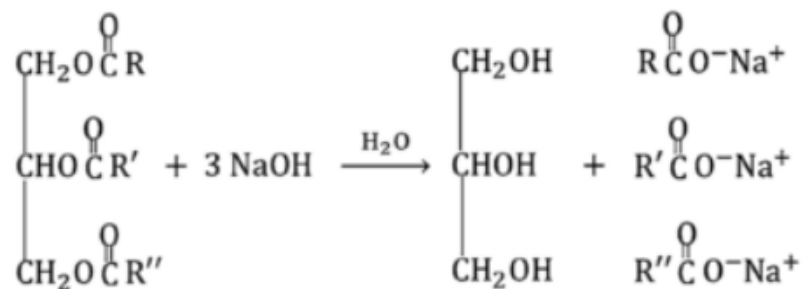
● **Hidrólise ácida de ésteres**

● **Hidrólise básica de ésteres**

Saponificación

Triglicérido
(graxa ou aceite)

Glicerol

Salas de ácido carboxílico (xabón)